

DE LOTELING

door L. van den Berg

Vanaf 1795 tot ver in de 20e eeuw werden jonge mannen opgeroepen om door middel van loting de dienstplicht te vervullen. Was men vrijgeloos en armlastig dan kon men tegen bepaalde voorwaarden de dienstplicht voor een ander vervullen.

Zo is een geval bekend uit 1830 waarbij Teunis van Son, een 32-jarige pijpenmaker uit Gouda, optreedt als plaatsvervanger voor Cornelis van der Velde, bouwmanusknecht te Oudshoorn die heeft gelooft voor de rustende schutterij van Oudshoorn. In een notariële acte worden de volgende bepalingen vastgelegd:

1 Zodra de schutterij in werkelijke dienst wordt gesteld, zal Teunis aan alle daaruit voortvloeiende verplichtingen voldoen.

2 Teunis ontvangt 50 gulden bij indiensttreding en nogmaals 50 gulden bij ontslag. Als de schutterij in werkelijke dienst is, ontvangt hij wekelijks f2,50.

3 Als Teunis mocht komen te overlijden, stopt de wekelijkse uitkering. (1)

De lotelingen hielden er verschillende tradities op na. De groep die niet was vrijgeloos, ging zich vooral te buiten aan het Schiedammer vocht.

Een oud-collega vertelde mij, dat in zijn jeugd (1920-1925) de lotelingen in Friesland zich lieten fotograferen met een lange Goudse pijp (*het kalkeneintsje*) in de hand.

Diegene die het geluk was beschoren om het goede lot (*afb.1*) te trekken, kocht uit vreugde hierover een glazen wandelstok, die samen met het ingelijste lootbriefje aan de muur werd opgehangen. Deze uit massief- of holglas vervaardigde wandelstokken heten dan ook zeer toepasselijk *lotelingen*. (2)

Deze gewoonte komt meer in de Zuidelijke Nederlanden voor. Het loten voor de militie werd ook veelvuldig op sigarenzakjes afgebeeld. Meestal staat hierop een loteling afgebeeld en is het lotnummer als zoekplaatje verwerkt in de tekening. Deze zakjes stammen uit het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw. (*afb. 2*) (Voor de oplossing van het zoekplaatje zie blz. 148)

NOTEN

1 Met dank aan J. van der Meulen voor de verstrekte gegevens. Bron: Algemeen Rijksarchief Den Haag. Notarieel archief Oudshoorn inv. nr. 391, 20 november 1830

2 H. Scheepers, De loteling. Verzamelkrant mei 1988 4e jrg. no. 26, blz. 18.

SCHUTTERIJEN.

Loting 1875. Jaar 1848.

FRIESLAND.

Gemeente *Gaasterland*

N^o. *3. drie*

Gevalen op

NATIONALE MILITIE.

Loting 1907.

PROVINCIE FRIESLAND.

Gemeente GAASTERLAND.

N^o. **36** *Zesendertig.*

afb. 1

Waar is het Nummer van
de Loteling.

Waar is het Nummer
van de Loteling .

afb. 2